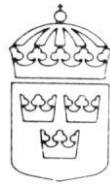

Motion till riksdagen

1987/88:K432

av Göthe Knutson (m)

om offentlighetsprincipens tillämpning i
finansdepartementet

Mot.
1987/88
K432—435

1 Domstolsprövning

Enligt TF 2 kap. 15 § skall talan mot beslut av statsråd med avslag på framställningar om att få läsa allmänna handlingar föras hos regeringen. Statsrådets beslut är ett beslut i första instans, där förvaltningslagen gäller. Den som fått avslag har rätt att få skriftlig motivering för avslagsbeslutet, och kan sedan plädera mot avslaget i sin besvärsskrivelse.

Finansdepartementet sätter regelmässigt denna grundlagsföreskrift ur spel. Statsrådet för direkt upp avslagsbesluten i regeringen, vars beslut blir både första och sista instans. Regeringen behöver inte motivera sina beslut. Den som gör framställningen förlorar möjligheten att plädera för sin ståndpunkt i besvärsskrivelsen. Det är en betydande försämring. Det kontradiktoriska momentet (här dock endast skriftligt, vilket räcker) sätts ur spel. TF 2 kap. 15 § måste tolkas så att riksdagen föreskrivit att det skall finnas ett kontradiktoriskt moment också i regeringskansliet i dessa ärenden.

Finansdepartementet försvarar sig med att departementsförordningen har en föreskrift som tillåter förfarandet. Men en regeringsförordning kan inte sätta en grundlagsföreskrift ur spel. Det är en självtagen rätt av regeringen. Även om exempelvis ett statsråds beslut i ett personalärende kan hänskjutas direkt till regeringen, är det inte lika med att samma föreskrift i förordningen får tillämpas för offentlighetsprincipen.

Emellertid är hela konstruktionen fel. Regeringsbesluten om offentlighetsprincipen skall överprövas i domstol. Det vore enbart en fördel för det politiska livet om regeringskansliet fick fasta normer när det gäller vad som är hemligt och offentligt. Den avvägningen passar inte in i den politiska beslutsprocessen. Regeringen skulle må väl av att slippa göra de slutliga bedömningarna, precis som en vanlig kommunstyrelse mår väl av det.

När nu regeringen i proposition 1987/88:69 själv föreslår domstolsprövning av vissa typer av dess beslut, borde offentlighetsprincipsärenden vara de som kommer i första hand. Detta bör föras in i grundlagen.

2 Regeringssammanträdenas ärendelistor

Vid ett regeringssammanträde har varje statsråd sina ärenden upptagna på en, ibland två listor. Han får koncept till dessa i näven när han lämnar

departementet för att gå till sammanträdet. Konceptet författas av expeditionschefen och skrivs rent av dennes sekreterare.

Finansdepartementet har under hösten handlagt ärenden om koncession för två nya försäkringsbolag. De har varit högst kontroversiella av tre skäl: 1. De bryter upp det enhetliga AMF-systemet, vilket LO protesterat kraftigt mot. 2. De förutsätter vissa marknadsmonopol. 3. De förutsätter att ca 150 milj. kr. som tillhör delägarna i ett ömsesidigt bolag såsom gåva avhändas delägarna och överförs till aktieägarna i de nya bolagen. Regeringen hade all anledning att hemlighålla att dessa koncessioner meddelades för att undvika uppmärksamhet och kritik. (Motsvarande expedition lämnades sedermera ut först efter arbetsdagens slut, sedan bl. a. TT gått hem.)

Dessa ärenden fanns därför inte med på den konceptlista som statsrådet medförde i näven och som registratorn lämnar uppgifter från och exempelvis TT får. Han skrev till dem under själva regerings-sammanträdet på den version som han fått.

Registratorns ärendelista är således bevisligen ett inkomplett arbetsmaterial. Den lämnar finansdepartementet ut till alla, och påstår vara en allmän handling. Normalmedborgaren har givetvis ingen chans att genomskåda att den är inkomplett. Den lista som statsrådet verkligen upprättar vid regerings-sammanträdet, och som är den enda kompletta, lämnas inte ut. Den påstår departementet vara arbetsmaterial.

Detta vore inte acceptabelt ens i en kommunstyrelse.

3 Regeringsprotokollen

Det är praktiskt taget omöjligt att få del av regeringsprotokollen tidigare än ett år efter det att de upprättats. Det innebär att allmänheten först efter denna tid kan få veta vilka statsråd som varit närvarande och deltagit i olika beslut.

Ett protokoll består av många handlingar. Så länge en enda fattas, lämnas övriga inte ut. Detta torde vara en felaktig tillämpning av TF2 kap. 7 § punkt 1. Protokollen bör uppfattas som register, eftersom de utnyttjas så.

När så det trögaste departementets mest försenade expedition eller beslutsbilaga inkommit fyra till fem månader efter sammanträdet, går allt till inbindning. Åter därifrån går pärnarna till riksdagen för granskning. De kommer sedan i retur nio till tolv månader efter det att sammanträdet ägt rum. Redan efter fem år går de till arkivering. Detta borde ske först efter den normala tiden för arkivläggning, tio år. Den onödigt tidiga arkivläggningen försvårar allvarligt insynen i regeringskansliet.

4 Dataförteckningarna

Den 1 juli 1982, för äldre datasystem den 1 januari 1983, skulle finansdepartementet ha upprättat beskrivningar över sina dataregister. Lagens föreskrift nonchalerades. I stället upprättades listorna först i höstas. Det skedde i hast för att dölja att lagen inte följts. Några kompletta beskrivningar finns fortfarande inte upprättade som ersättning för hastverket.

5 Anonymitetsrätten

Mot. 1987/88
K432

Enligt verkstadgan, som formellt inte gäller men utgör förebild, är finansministern myndighetschef. Han skall se till att offentlighetsprincipen fungerar. Han skall se till att anonymitetsrätten respekteras. Också av ABAB.

Finansdepartementet kringgår källforskningsförbudet genom att låta ABAB-vakterna efterforska källa i stället för tjänstemännen. Det sker genom att expeditionschefen hävdar att den kontroll som sker vid ingången inte rör departementet. ABAB har således rätt att forska efter källa fastän departementet inte har det, menar finansdepartementet. Finansministerns tillsynsskyldighet gäller inte vad ABAB har för sig.

En rad myndigheter har genom åren försökt kringgå tryckfrihetsförordningen med samma resonemang. Det finns en rad prejudikat som underkänner synsättet. Kontroll av besökare till myndighet är myndighetsutövning. Det gäller åtminstone besökare som skall ta del av allmänna handlingar. De besökslistor ABAB för med anteckningar om besökare tillhör finansdepartementet. De är allmänna handlingar. Finansministern skall inte låta ABAB efterforska källa när han själv inte får det enligt grundlagsförbud.

ABAB-vakterna visar för övrigt en märklig ovilja att visa upp sina väktarlegitimationer, fastän alla har skyldighet till det.

6 Inlåsnig

Redan i kanslihusannexet i Gamla Stan låste finansdepartementet in besökare till registraturen ensamma i ett särskilt rum. Detta har fortsatt i nya kontoret, fastän regeringsformen stadgar förbud för frihetsberövande.

Departementet kan inte redogöra för på vilken legal grund detta sker.

Nu har informationschefen Birgitta von Otter meddelat i ett luncheko, att alla journalister kommer att låsas in när de får del av nästa års budgetproposition. Inlåsningspraxisen blir därmed allvarligare. Riksdagen bör enligt min mening säga ifrån att den är fullständigt oacceptabel.

Det kan nämnas att den också är meningslös, eftersom det sker utpasseringskontroll av alla.

7 Allmänna motionstidens längd

Genom att budgetpropositionen nu distribueras senare får oppositionen kortare tid för dess granskning. Den allmänna motionstiden bör därför förlängas till tre veckor. Därmed återställs ungefär oppositionens parlamentariska arbetsmöjligheter.

Hemställan

Mot. 1987/88
K432

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen såsom vilande grundlagsändring antar följande förslag till ändring av tryckfrihetsförordningen: 2 kap. 15 §

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om annan --- beslutet. Talan mot beslut av statsråd skall föras hos *regeringen* och talan mot beslut av annan myndighet hos domstol.

I den --- skyndsamt.

Angående --- föreskrivet.

Om annan --- beslutet. Talan mot beslut av statsråd skall föras hos *regeringsrätten* och talan mot beslut av annan myndighet hos domstol.

I den --- skyndsamt.

Angående --- föreskrivet.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsrådets ärendelistor skall anses som upprättade handlingar vid regeringsmanträdenas slut, och därför skall återföras för arkivering i respektive departement,

3. att riksdagen anholder om förslag från regeringen som gör regeringsprotokollen bättre tillgängliga för allmänheten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samtliga departement och statsrådsberedningen snarast bör upprätta förteckningar enligt sekretesslagen 15 kap. 11 § och datalagen 7 a §,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inpasseringskontrollen till finansdepartementet skall anses vara en del i dess myndighetsutövning,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att varje tillämpningspraxis av offentlighetsprincipen som förutsätter inläsning av medborgare, bör utmönstras av regeringen,

7. att riksdagen anholder att regeringen inkommer med förslag om att förlänga den allmänna motionstiden i riksdagen till tre veckor.

Stockholm den 25 januari 1988

Göthe Knutson (m)